

شب قدر؛ ترنم آوای ایمان در گوش جان مومنان

شب های قدر فرصتی ارزشمند برای مومنان است تا زنگار دل را با مناجات به درگاه پروردگار، بزدایند. هنگامه ای که مسلمانان با تلاوت قرآن و ذکر دعا، به راز و نیاز با خالق خویش می پردازند تا به آرامش و سعادت حقیقی دست یابند.

شب های قدر فرصتی ارزشمند برای مومنان است تا زنگار دل را با مناجات به درگاه پروردگار، بزدایند. هنگامه ای که مسلمانان با تلاوت قرآن و ذکر دعا، به راز و نیاز با خالق خویش می پردازند تا به آرامش و سعادت حقیقی دست یابند.

دهه پایانی ماه مبارک رمضان همزمان با شب هایی است که مومنان با شب زنده داری و تلاوت قرآن کریم فرصتی دوباره برای بازگشت به خویشتن می یابند. شب قدر هنگامه ای ارزشمند که قرآن مجید بر پیامبر اکرم(ص) نازل شد. مجموع قرآن در شب قدر به دو صورت دفعی و یکباره بر پیامبر (ص) نازل شده اما نزول تدریجی قرآن در 23 سال در دوره نبوت رسول اکرم (ص)، بر ایشان صورت پذیرفته است.

شب قدر را از آن رو «قدر» نامیده اند که خدای تعالی در آن شب ها سرنوشت انسان ها را در طول یکسال مقدر می نماید. به این معنا که زندگی، مرگ، رزق، سعادت و... را از آن شب تا شب قدر سال آینده مشخص می سازد. خداوند در این زمینه در وصف شب قدر در سوره دخان از آیه دو تا پنج می فرماید: «سوگند به این کتاب آشکار. که ما آن را در شبی پربرکت نازل کردیم، ما همواره انذار کننده بوده ایم. در آن شب که هر امری بر طبق حکمت خداوند تنظیم می گردد. فرمانی بود از ناحیه ما، ما (محمد ص) را فرستادیم».

اهمیت این شب در نزد پروردگار به گونه ای است که سوره ای به این نام را نازل کرد و ارزش شب قدر را فراتر از هزار ماه دانست.

شب های قدر که برابر با 19، 21 و 23 ماه مبارک رمضان هستند؛ با عبادت ها و اعمال بسیاری همراه است که هرکدام از آنها از فضیلت های فراوانی برخوردارند که از آن جمله می توان به غسل کردن، بیدار ماندن و عبادت کردن، قرآن بر سر گرفتن، طلب استغفار و دعا برای خلق خدا و تلاوت این کتاب آسمانی اشاره کرد.

19 رمضان نخستین شب قدر با شب ضربت خوردن حضرت علی(ع) نخستین امام و پیشوای شیعیان جهان همزمان شده است. ایشان در سحرگاه این روز در رمضان سال 40 هجری برای برپاداشتن نماز صبح راهی مسجد اعظم کوفه شدند و پس از راز و نیاز با پروردگار به نماز ایستادند، سر از سجده برداشته بودند که فریاد عبدالرحمن بن ملجم مرادی در مسجد طنین انداز شد و با شمشیر کین خود فرق این امام بزرگوار را شکافت و محراب را غرق در خون کرد و امیرالمومنین(ع) فرمود: «سوگند به خدای کعبه، رستگار شدم».

یاد شب زنده داری ها و مناجات های عاشقانه امیرالمومنین(ع) و شهادت مظلومانه این امام همام(ع) فرصتی مغتنم را پیش روی شیعیان جهان قرار می دهد تا شرایط قرب و نزدیکی به پروردگار برای آنان نیز فراهم شود.

«حجت الاسلام حسین قرنی» کارشناس امور دینی در گفت و گو با پژوهشگر گروه اطلاع رسانی ایرنا، به مناسبت آغاز شب های قدر گفت: خداوند در قرآن کریم آیه یک تا سه سوره قدر می فرماید: «ما آن (قرآن) را در شب قدر نازل کردیم و تو چه می دانی شب قدر چیست؟! شب قدر بهتر از هزار ماه است.» در این آیه آشکارا فضیلت شب قدر بیان شده است. در مفهوم این آیه باید عنوان کرد که عبادت، معرفت، تلاوت قرآن، انفاق و صلوات در این شب بالاتر از هزار ماه است. بنابراین شب قدر شب نزول قرآن و ناشناخته محسوب می شود و این ناشناختگی به دلیل عظمت آن شب است و در این هنگام ملائکه با اجازه پروردگار عالمیان نازل می شوند. قرآن به عنوان جامع ترین کتاب هدایت بشر در شب قدر نازل شده است و بنابراین این مهمترین وجه فضیلت این شب محسوب می شود. ضرورت دارد تا در چنین شبی انسان از اعمال بد خود استغفار کند چرا که این شب، شب توبه نیز به شمار می رود و خداوند در آن بندگان را مورد اکرام خاص قرار می دهد.

پیامبر اکرم(ص) در روایتی وجود شب قدر را نهایت لطف پروردگار به امت خویش برشمردند و فرمودند: «به امت من در ماه رمضان پنج چیز داده شده که به امت هیچ پیغمبری پیش از من داده نشده است. هر گاه شب اول ماه رمضان فرا رسد خداوند به سوی بندگان نظر می کند و کسی که خدا به او نظر کرده تا ابد عذاب نمی شود. بوی بد دهان آنان که در نزد خدا شب زنده داری می کنند خوشبوتر از بوی مشک می شود. ملائکه برای ایشان در شب و روز استغفار می کنند. همانا خداوند عزوجل بهشت خویش را امر می کند که استغفار کند و تزیین شود برای بندگان. پس چه نزدیک است که سختیهای دنیا آنها را در خود فرو برد و می روند به سوی بهشت و کرامت من. پس هر گاه شب آخر فرا رسد خداوند همه بندگان را می آمرزد.»

وی در ادامه افزود: رسول اکرم(ص) در شب معراج به پیشگاه پروردگار فرمودند که عمر امت من کوتاه است و این مقدار از عمر تدارک ابدیت انسان را مشکل می کند. بنابراین ایشان از خداوند خواستند تا این کاستی جبران شود. به این دلیل پروردگار شب قدر را برای امت پیامبر(ص) قرار داد. آفریدگار به برکت این شب این کاستی را جبران کرد. اعمالی برای این شب وجود دارد که

اَئمه معصومین(ع) آن را بیان کرده اند. با مراجعه به کتاب مفاتیح الجنان نوشته حاج عباس قمی از محدثان بنام شیعی می توان از این اعمال به خوبی آگاهی یافت که از آن جمله باید به غسل و استغفار کردن، تلاوت قرآن، نماز خواندن، احیا داشتن (بیدار ماندن و عبادت کردن) در این شب ها و خواندن دعاها و بسیار اشاره کرد. در روایت های بسیاری از پیامبر(ص) و معصومین(ع) نقل شده است که هر فردی شب قدر را احیا کند، گناهان او آمرزیده می شود. اما مهم تر از این اعمال، بهره مندی از مجلس علم است. در روایت ها عنوان شده که از امام صادق(ع) پرسیدند: «اگر ما شب قدر را درک کردیم و به این شب رسیدیم افزون اعمال شب قدر چیست؟» ایشان فرمود: «به مجلس علم و معرفت وارد شوید.» سخن این امام همام بسیار حکیمانه است.

این کارشناس امور دینی درباره فضیلت کسب علم در شب قدر عنوان کرد: در باب فضیلت علم روایت های بسیاری وجود دارد. پیامبر اکرم(ص) روایتی را نقل می کنند و فرمودند: «نشستن ساعتی در مجلس علم به خدا از خواندن دوازده هزار بار کلّ قرآن بهتر است. ملازم باشید به حضور در مجلس علم برای آن که به علم می دانید حلال را از حرام.» بنابراین اگر در این شب ها انسان در مجلس علمی بنشیند که معرفت برای او حاصل شود، این فضیلت برای جبران ابدیت کمالی انسان مفید است. حجت الاسلام قرنی با بیان اینکه امور یکساله عالم در این شب به امضای ولی خدا می رسد، یادآور شد: شب قدر؛ شب تقدیر امور است، یعنی اندازه گیری اعمال انسان در این شب صورت می پذیرد که این امر جزو حکمت خداوند به شمار می رود و مقدرات امور از جنبه های مختلف در این شب تدوین می شود. شب های 19، 21 و 23 رمضان را شب قدر می گویند. در نهایت امضای اعمال انسان ها به واسطه فیض الهی صورت می پذیرد و به دلیل آنکه انسان کامل، واسطه فیض الهی است بنابراین تمشیت امور به وسیله انسان کامل که همان امام زمان(عج) و رسول خدا هستند، انجام می شود. امام عصر(عج) جانشین خدا در زمین و مستجاب الدعوه هستند. بنابراین در شب قدر انسان باید حساب خود را با پروردگار خود و واسطه فیض در عالم وجود، پاک و تصفیه کند و ببیند که واقعا چه جایگاهی در نزد خدای متعال و آن حضرت برای خود آماده کرده است.

وی دلیل پنهان ماندن شب قدر را چنین عنوان کرد و اظهار داشت: به یقین دلیل نهان بودن شب قدر متضمن حکمتی بوده و ممکن است آن مصلحت این باشد که مسلمانان تمام شب های این ماه یا این سه شب را در عبادت و پرستش خدای تعالی، تلاوت قرآن و آموختن معارف، حقایق و تعالیم آن، بیشتر اهتمام کنند و سراسر ماه را «ماه قرآن» قرار دهند. نکته دیگری که در پنهان ماندن شب قدر به نظر می رسد، این است که اگر این شب با این همه قدر و منزلت، مشخص و شناخته شود، بسیاری از مردم به عبادت در آن اکتفا کرده و از فیض توجه و دعا در سایر شب ها باز می مانند.

این کارشناس امور دینی درباره فلسفه قرآن بر سرگرفتن در شب قدر بیان کرد: قرآن بر سر گرفتن از روی حکمت است. آدابی ظاهری که پیام و محتوایی مهم را دربردارد. هنگامی که قرآن را بر سر می گیرید، در واقع به پروردگار پناه می برید. فردی که قرآن را پیش روی خود قرار دهد و تسلیم آن شود، به طرف بهشت و سعادت ابدی هدایت می شود اما اگر فردی قرآن را به ظاهر روی سر گرفت اما به فرامین آن عمل نکرد؛ این کتاب آسمانی وی را به طرف جهنم رهنمون خواهد ساخت. بنابراین ثمره قرآن بر سر گرفتن تامين ابدیت و سعادت مومنان است. مساله دیگر یعنی قرآن در صدر تمامی امور قرار دارد و باید تمامی شوون زندگی مومنان، قرآنی شود. اینکه پس از قرآن به سر گرفتن نام ائمه برده می شود بدین معنا است که اهل بیت(ع) مفسران واقعی قرآن هستند.

حجت الاسلام قرنی درباره دلیل شب زنده داری در شب قدر تصریح کرد: در روایت های بسیاری بر شب زنده داری در این شب تاکید شده و این امر با عبادت و دعا، وظیفه ای برای تمام مومنان در شب های قدر است. امام حسن عسکری(ع) در حدیثی فرمود: «اگر نتوانستی در شب های دیگر احیا داشته باشی، سعی کن احیا و شب زنده داری شب بیست و سوم را از دست ندهی.» نکته بسیار مهمی که درباره احیا باید مورد توجه قرار بگیرد این امر است که، شب را تا سپیده صبح به عبادت و دعا بگذرانیم و تنها به بیداری چشم قناعت نکنیم، زیرا آنچه دارای اهمیت بسیاری است، بیداری دل، آگاهی و بصیرتی محسوب می شود که انسان را در محضر الهی، قرآن کریم و فرشتگان آسمانی شایسته و لایق می کند.

وی از ارتباط میان شب های قدر و ماه مبارک رمضان سخن گفت و عنوان کرد: ماه مبارک رمضان برپایه آموزه های الهی و اسلامی برای سیر و سلوک انسان ها تدوین شده است بنابراین شب های قدر که تمامی مقدرات بندگان در تمام سال در آن شب تعیین می شود، در این ماه گنجانیده شده است. زیرا مومنان نیز در این ماه مبارک سلوکی را آغاز می کنند و هنگامی که به پایان آن نزدیک می شوند، ثمره ها، نتیجه و معارفی که از آن سلوک و ریاضت کسب می کنند، بیشتر می شود. البته روایت های متعددی از اهل بیت(ع) نقل شده که شب 23 رمضان به دلیل آنکه ریاضت، سلوک، ارتباط بهتر و اتصال بیشتری در این شب وجود دارد، به احتمال زیاد شب قدر است.

این کارشناس امور دینی در ادامه افزود: مومنان در صورتی می توانند درک درستی نسبت به این شب ها داشته باشند که اعمال توصیه شده به وسیله ائمه معصومین(ع) چون حج، دعا و نماز خواندن و... را به درستی و با خلوص نیت انجام دهند. به عنوان نمونه فردی که می خواهد به فضیلت درک قرآن در شب قدر دست یابد باید پاک شود و یکی از ارکان تطهیر غسل کردن در این شب است. در غسل کردن باید علاوه بر پاکی پلیدی ها از ظاهر جسمانی، تطهیر باطن نیز صورت پذیرد. باید عنوان کرد تا فردی تقوا پیشه نکند حقیقت کتاب قرآن را نمی تواند درک کند که دریافتن این امر در سایه مجالس علم تحقق می یابد. استغفار کردن در این شب نباید ظاهری باشد. استغفار این است که فرد 70 بار بر باطن خود تلقین کند که به طرف خدا برگشته و این عمل چراغ راه او برای جلوگیری از گناهان خواهد شد.

حجت الاسلام قرنی جایگاه شب قدر را در میان مسلمانان چنین توصیف کرد: برای اینکه مومنان بیشتر به درک شب قدر برسند باید اعمال کلیشه ای که در این شب انجام می شود را محتوایی کنند و این امر با کمک علما، رسانه ها و صدا و سیما تحقق خواهد یافت. باید وظایف رسانه ها در این زمینه نیز برجسته شود. در واقع صدا و سیما می تواند با ارایه برنامه هایی معنوی و معرفتی بالای دینی به مردم در جهت دستیابی به کمال و فضیلت کمک کند. بنابراین برای اینکه بتوان جوانان را به طرف عبادت و پیراستن باطن خویش در شب های قدر سوق داد باید برنامه ریزی کاملی را برای آموزش تعالیم اسلامی در نظر گرفت تا اینگونه به معرفت آنان افزوده شود که با اصلاح اندیشه، اعمالشان نیز اصلاح شود. به این دلیل علما باید بیشترین توصیه را در شب قدر در تبیین معارف الهی بکنند تا باورها و اندیشه های مردم را جهت دهند البته در درجه نخست ابتدا باید از خود شروع تا بتوان دیگران را به مسیری درست هدایت کرد.

وی در پایان از همزمانی نخستین شب قدر با شب ضربت خوردن امام علی(ع) نخستین امام شیعیان سخن گفت و اظهار داشت: همزمانی این شب ها با شب ضربت خوردن امیرالمومنین (ع)، نشان دهنده پیوند شب های قدر با این امام همام(ع) است. بزرگترین توصیه ایشان تقوا محسوب می شود که همان پرهیز از محرمات و انجام واجبات به شمار می رود که بهترین سرمایه دین، دنیا و آخرت است. بنابراین در این شب ها مومنان باید از پروردگار بخواهند تا تقوای خوبان را به آنان عنایت کند. البته همانگونه که شیعیان به قرآن نیز توجه دارند به کتاب شریف نهج البلاغه هم باید اهمیت نشان دهند زیرا این کتاب، چراغ راه رسیدن به کمال محسوب می شود که تمام امور زندگی، سیاست، توحید، مدیریت، عدالت و اجتماع در آن آورده شده است.